

Piotr Bórawski¹

Katedra Agrobiznesu i Ekonomii Środowiska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
Olsztyn

Analiza wskaźników płynności i zadłużenia indywidualnych gospodarstw rolnych

Liquidity and debt ratio analysis of individual farms

Abstract. Financial ratios in farms integrated in FADN system were analyzed in the paper. The farms were situated in the Mazowsze and Podlasie regions. A particular attention was paid to liquidity and debt ratios. The liquidity ratios achieved the highest value in small, average-small and average-big farms. The liquidity ratios were higher than proposed in literature. But, the debt ratios were the highest in very small and very large farms. Farms do not use in full their financial resources.

Key words: ratio analysis, liquidity, debt, farm

Synopsis. W pracy badano wskaźniki finansowe indywidualnych gospodarstw rolnych integrowanych w systemie FADN. Gospodarstwa pochodziły z regionu FADN Mazowsze i Podlasie. Szczególną uwagę zwrócono na płynność finansową i zadłużenie. Wskaźniki płynności finansowej osiągnęły najwyższe wartości w gospodarstwach małych, średnio-małych i średnio-dużych. Wskaźniki płynności były wyższe od tych proponowanych w literaturze. Natomiast wskaźniki zadłużenia były najwyższe w gospodarstwach bardzo małych i bardzo dużych. Gospodarstwa rolne nie wykorzystują w pełni posiadanych zasobów finansowych.

Słowa kluczowe: analiza wskaźnikowa, płynność, zadłużenie, gospodarstwo rolne

Wstęp

Jednym z ważniejszych aspektów funkcjonowania podmiotów gospodarczych na rynku jest analiza wskaźnikowa. Stanowi ona bardziej dokładną analizę bilansu majątkowego, rachunku zysków i strat oraz jest narzędziem oceny porównawczej i przyczynowej [Bednarski, 1999, s. 76]. Wskaźniki używane do przeprowadzenia analizy najczęściej oblicza się przez relacje poszczególnych składników bilansu majątkowego oraz rachunku zysków i strat. Wskaźniki różnią się zarówno treścią ekonomiczną jak i zawartością informacji. Najczęściej oblicza się wskaźniki na przestrzeni kilku lat a w literaturze przedmiotu podaje się następujące ich grupy: płynności, rentowności, obrotowości, wspomagania finansowego i rynku kapitałowego. Wskaźniki te są pomocne w syntetycznej analizie ekonomicznej działalności podmiotów gospodarczych [Sierpińska i Jachna 1998, s. 78]. Ułatwiają one również proces podejmowania decyzji przez właścicieli przedsiębiorstw i gospodarstw w celu bardziej efektywnego ich funkcjonowania. Dokładna analiza wskaźników dotycząca głównie danych historycznych (przeszłość) może posłużyć do rozpoznania i przewidywania sytuacji ekonomicznej podmiotów gospodarczych w przyszłości.

Spośród zestawu wskaźników wielu autorów za najważniejsze uznaje wskaźniki płynności i zadłużenia. Do obliczenia wskaźników płynności wykorzystuje się aktywa

¹ Dr inż. , email: pboraw@moskit.uwm.edu.pl.

obrotowe. Mogą być one w znacznie krótszym czasie niż aktywa trwałe zamienione na gotówkę. Załamanie płynności finansowej jest główną przyczyną upadku przedsiębiorstw. W przypadku załamania płynności finansowej sytuacja przedsiębiorstw na rynku pogarsza się. Dotychczasowi kontrahenci mogą zrezygnować z dalszej współpracy, a przedsiębiorstwo w przypadku braku gotówki jest zmuszone do sprzedaży swojego majątku po niskich cenach [Waśniewski i Skoczylas 1996, s. 341]. Większy udział aktywów o wysokiej płynności poprawia sytuację płatniczą przedsiębiorstw lub gospodarstw rolnych [Milewska i Wolff 2008, s. 177].

Z drugiej jednak strony właściciele podmiotów gospodarczych muszą przywiązywać uwagę do zadłużenia. Zagadnienie to wiąże się bardzo z płynnością finansową ponieważ właściciele podmiotów gospodarczych zapożyczając się w banku lub innych instytucjach finansowych powinien wykazać zdolność do ich spłaty.

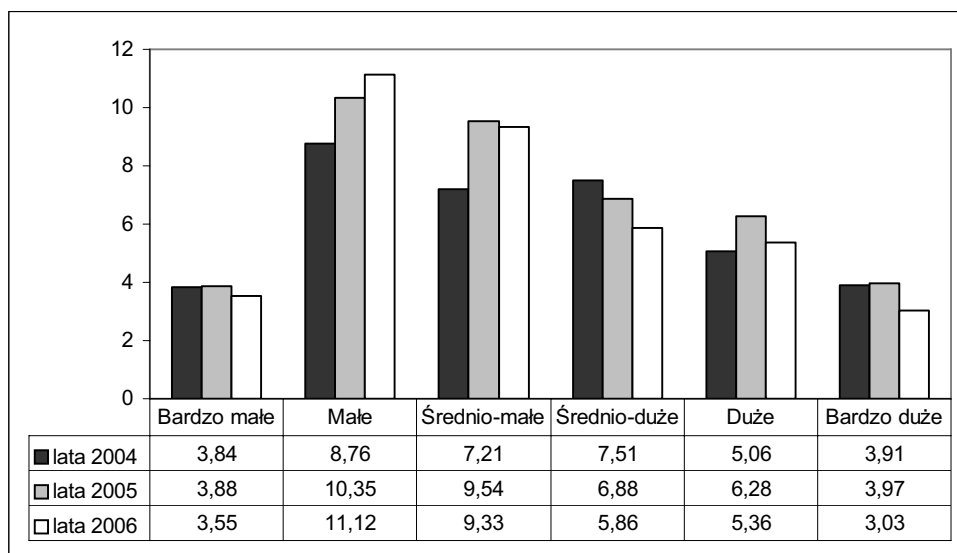
Cel i metoda badań

Głównym celem badań było przeprowadzenie analizy wskaźnikowej indywidualnych gospodarstw rolnych zintegrowanych w systemie FADN z regionu Mazowsze i Podlasie. Region ten obejmuje następujące województwa: mazowieckie, podlaskie, lubelskie i łódzkie. Badania zawierające dane bilansowe pochodziły z lat 2004-2006 i zostały przeprowadzone przy wykorzystaniu metodologii IERiGŻ-PIB w Warszawie. Za najważniejsze uznano wskaźniki rentowności i zadłużenia, które przedstawiono w zależności od powierzchni UR gospodarstw. Dokonano podziału badanej zbiorowości gospodarstw na sześć grup według wielkości UR na: bardzo małe (≤ 5 ha), małe ($5 < \leq 10$ ha), średnio małe ($10 < \leq 20$ ha), średnio-duże ($20 < \leq 30$ ha), duże ($30 < \leq 50$ ha) i bardzo duże (> 50 ha). Wskaźniki płynności przedstawiono w punktach (krotność), zadłużenia w %, a wskaźnik zadłużenia długoterminowego w punktach.

Wyniki badań

Wskaźniki płynności były pierwszymi poddanymi analizie. Z punktu widzenia funkcjonowania przedsiębiorstwa płynność oznacza zdolność do wywiązywania się z krótkoterminowych zobowiązań. Jest to szczególnie ważne w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa ponieważ brak tej zdolności może doprowadzić do osłabienia sytuacji finansowej przedsiębiorstwa lub nawet jego bankructwa [Franc-Dąbrowska 2008]. Wskaźnik płynności bieżącej liczono jako relację aktywów obrotowych do zobowiązań krótkoterminowych. Najwyższą wartość wskaźnika płynności bieżącej w 2006 r. odnotowano w gospodarstwach małych (10,12), a najniższą w bardzo dużych (3,03). W latach 2004-2006 zaobserwowano wzrost wskaźnika płynności bieżącej w grupie gospodarstw małych oraz średnio-małych. Natomiast wskaźnik płynności bieżącej uległ zmniejszeniu w badanym okresie w grupie podmiotów określanych pod względem wielkości UR jako bardzo małe, średnio-duże oraz bardzo duże (rys. 1). Wysokie wskaźniki płynności bieżącej oznaczają mały udział zobowiązań bieżących w funkcjonowaniu gospodarstw. Za optymalny uznaje się wskaźnik w granicach 1,2-2,0. We wszystkich grupach badanych gospodarstw rolnych osiągnięto wartości wskaźników płynności bieżącej przewyższające wskazania literaturowe. Zbyt wysoki wskaźnik jest również niekorzystny

ponieważ wskazuje on na brak działań właścicieli podmiotów gospodarczych zmierzających do ich rozwoju i modernizacji. Ponadto oznacza to gromadzenie środków pieniężnych na rachunku bankowym, które nie są zaangażowane w obrót i nie przynoszą zysku.

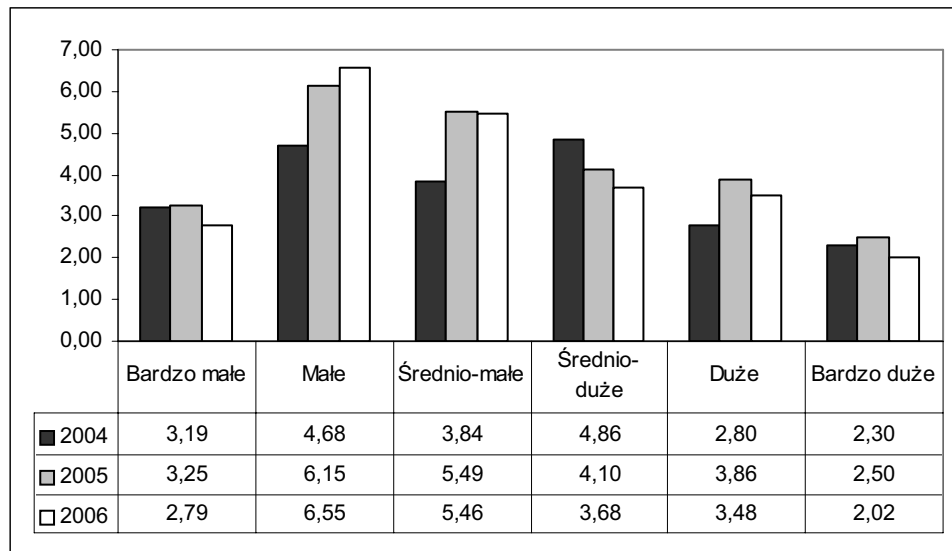

Rys. 1. Wskaźnik płynności bieżącej

Fig. 1. Current liquidity ratio

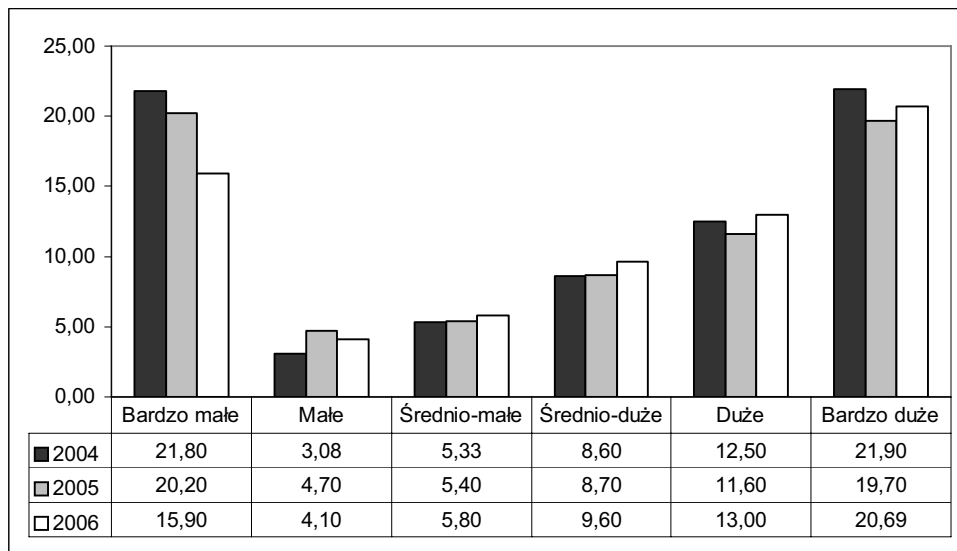
Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN.

W dalszej części pracy dokonano analizy wskaźnika płynności szybkiej, który wyliczono jako relację aktywów obrotowych pomniejszonych o zapasy do zobowiązań krótkoterminowych. We wskaźniku tym następuje proces pominięcia zapasów, które przejawiają zwykle opóźnioną płynność. Najwyższą wartość wskaźnika płynności szybkiej odnotowano w grupie gospodarstw małych (6,55), średnio-małych (5,46). Natomiast najniższą wartość wskaźnika płynności szybkiej odnotowano w gospodarstwach bardzo dużych (2,02) i bardzo małych (2,79). W latach 2004-2006 wskaźnik płynności szybkiej uległ zwiększeniu w grupie gospodarstw średnio-małych i dużych. Natomiast wskaźnik ten uległ zmniejszeniu w podmiotach bardzo-małych i bardzo dużych (rys. 2). W literaturze przedmiotu podaje się, że jego optymalna wartość powinna wynosić 1,0. Jednak opinie co do wielkości tego wskaźnika są zróżnicowane. W literaturze panuje jednak pogląd, że wielkość tego wskaźnika należy porównywać w różnych branżach. Wskazuje się również, że nie powinno być zbyt dużej różnicy między wskaźnikami płynności bieżącej i szybkiej bo oznacza to posiadanie zbyt wysokiego poziomu zapasów. W przypadku płynności szybkiej odnotowano również bardzo wysoką wartość przewyższającą normy podręcznikowe we wszystkich badanych grupach gospodarstw rolnych. Wyższe wartości wskaźników płynności w badanych gospodarstwach rolnych wynikają z sezonowości, cyklu produkcji, wahań cenowych oraz przechowywania płodów rolnych [Poczta i Średzińska 2007, s. 493].

Rys. 2. Wskaźnik płynności szybkiej
 Fig. 2. Quick liquidity ratio
 Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN.

W dalszej części pracy dokonano analizy zadłużenia, które pozwala ocenić politykę finansową prowadzoną w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Wskaźnik zadłużenia aktywów ogółem liczono jako relację zobowiązań ogółem do aktywów ogółem. W 2006 r. najwyższą wartość wskaźnika zadłużenia aktywów ogółem odnotowano w gospodarstwach bardzo małych, bardzo dużych i dużych. Natomiast najniższą wartość wskaźnika zadłużenia aktywów ogółem odnotowano w gospodarstwach małych, średnio-małych i średnio-dużych. W latach 2004-2006 wskaźnik zadłużenia aktywów ogółem uległ zmniejszeniu w grupie gospodarstw bardzo małych i bardzo dużych. Natomiast jego zwiększenie odnotowano w gospodarstwach małych, średnio-małych, średnio-dużych i dużych (rys. 3). Według literatury wskaźnik ten powinien wynosić w przedsiębiorstwach 57-64%. Natomiast zbyt wysoka wartość zadłużenia wskaźnika wskazuje na brak możliwości spłaty zobowiązań. We wszystkich badanych grupach gospodarstw rolnych wskaźnik ten osiągnął dużo niższe wartości od proponowanych dla przedsiębiorstw w literaturze. Wskazuje to na brak zainteresowania rolników źródłami zewnętrznymi kapitałów. Wynika to również z faktu, że rolnicy w procesie produkcji wykorzystują częściej produkty wytworzone w gospodarstwie niż zakupują je z zewnątrz. Brak zainteresowania rolników źródłami zewnętrznymi kapitałów może wynikać ze złych doświadczeń z okresu transformacji systemowej. Widmo bankructwa gospodarstwa, utrata zdolności do spłaty zniechęcają rolników do ich zaciągania. Właściciele gospodarstw rolnych korzystają z kredytów tylko wtedy, kiedy są do tego zmuszeni przez złą sytuację finansową lub gdy własne zasoby gotówkowe są za małe na przeprowadzenie zaplanowanych działań.

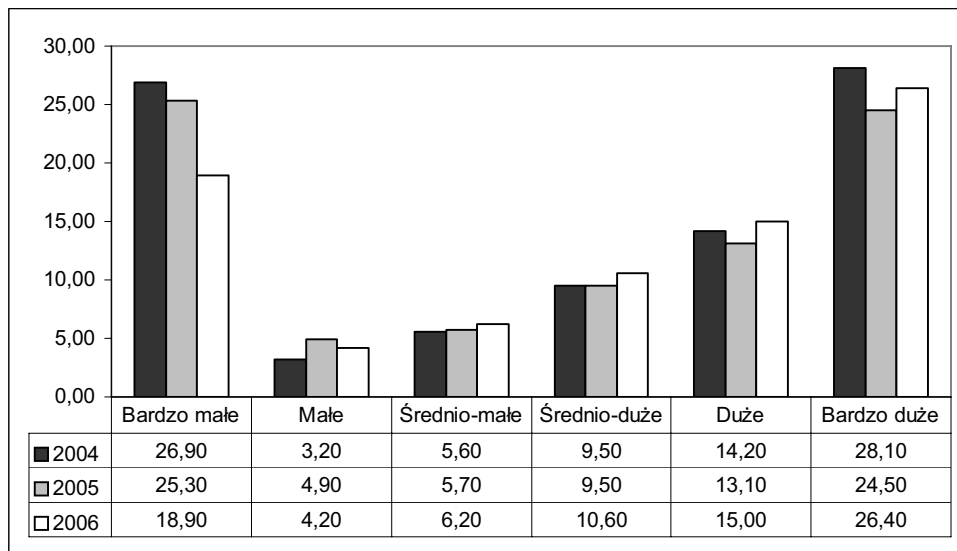
Rys. 3. Wskaźnik zadłużenia aktywów ogółem (%)

Fig. 3. Assets debt ratio

Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN.

Kolejny wskaźnik poddany analizie to zadłużenie kapitału własnego, które przedstawia możliwość pokrycia zobowiązań kapitałami własnymi. Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego liczono jako relację zobowiązań ogółem do kapitału własnego. Obrazuje on wielkość kapitałów obcych na jednostkę kapitału własnego. Wysoki poziom wskaźnika zadłużenia kapitału własnego wskazuje na wysokie koszty finansowe obciążające wynik finansowy i na kłopoty ze spłatą kredytów. Należy jednak podkreślić, że umiejętnie wykorzystane kapitały obce pomagają w rozwoju przedsiębiorstw i poprawie wyników finansowych. Efektywne zarządzane kapitały obce mogą dynamizować sprzedaż. W literaturze podaje się, że jego wartość powinna zawierać się w przedziale od 1,0 do 3,0 (100-300%).

W roku 2006 najwyższą wartość wskaźnika zadłużenia kapitału własnego odnotowano w gospodarstwach bardzo dużych i bardzo małych. W latach 2004-2006 wskaźnik zadłużenia kapitału własnego uległ zmniejszeniu w gospodarstwach bardzo małych i bardzo dużych. Natomiast jego wartość uległa zwiększeniu w gospodarstwach małych, średnio-małych, średnio-dużych i dużych w badanym okresie (rys. 4). Porównując wartości wskaźnika zadłużenia kapitału własnego z proponowanymi w literaturze można zauważyć, że w większości badanych grup gospodarstw osiągnięto duże niższe wartości. Podobnie jak w przypadku wskaźnika zadłużenia aktywów prawidłowość tą należy tłumaczyć małym zainteresowaniem rolników kapitałami obcymi oraz obawami wynikającymi z obciążeń jakie niesie korzystanie ze źródeł zewnętrznych.

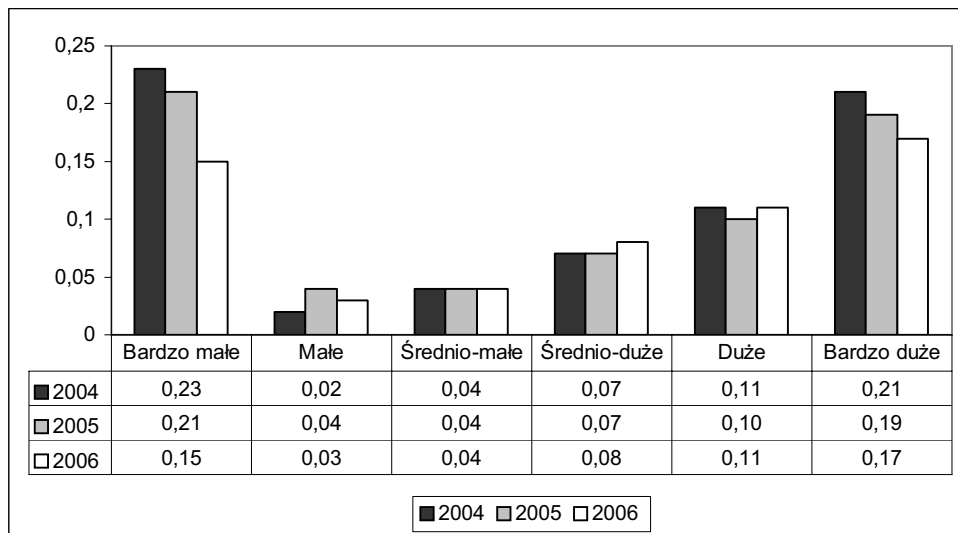

Rys. 4 Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego (%)

Fig. 4. Own capital debt ratio

Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN.

Ostatni wskaźnik poddany analizie to zadłużenie długoterminowe. Jest on obliczany przez relacje zobowiązań długoterminowych do kapitału własnego. Za prawidłową wartość tego wskaźnika podaje się przedział 0,5-1,0 (50-100%), co oznacza, że wartość kredytu długoterminowego nie powinna być wyższa od wartości kapitału własnego. W przypadku osiągnięcia wartości wskaźnika powyżej 1,0 zagrożona jest sytuacja firmy ponieważ zobowiązania długoterminowe przewyższają wartość kapitału własnego. W badanym okresie wskaźnik ten uległ zmniejszeniu w gospodarstwach bardzo dużych i bardzo małych. W gospodarstwach małych i średnio-dużych wskaźnik ten uległ zwiększeniu w latach 2004-2006. A w podmiotach średnio-małych i dużych nie uległ zmianie w badanym okresie (rys. 5). Mimo wszystko należy stwierdzić, że ukształtował się on na dużo niższym poziomie od proponowanego w literaturze. Właściciele gospodarstw bardzo dużych i bardzo małych mają większą skłonność do zadłużania się w porównaniu do gospodarstw małych, średnio-małych i średnio-dużych. Większe zadłużenie w gospodarstwach bardzo małych wynika również z prawidłowości, że ich właściciele posiadają często dodatkowe zatrudnienie poza rolnictwem. Fakt ten zwiększa bezpieczeństwo finansowe rodzin w gospodarstwach bardzo małych, a tym samym zachęca rolników do zaciągania kredytów długoterminowych.

Rys. 5. Wskaźnik zadłużenia długoterminowego
 Fig. 5. Long term debt ratio
 Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN.

Podsumowanie i wnioski

Należy zaznaczyć, że w badanym okresie gospodarstwa rolne osiągnęły wysokie wartości wskaźników płynności bieżącej i szybkiej. Może to być wynikiem poprawy sytuacji finansowej tych podmiotów gospodarczych, większej dostępności funduszy unijnych oraz wzrostem gospodarczym. Z drugiej jednak strony niepokoją bardzo wysokie wartości tych wskaźników w gospodarstwach małych, średnio-małych i średnio-dużych. Świadczą one o nadpłynności w tych gospodarstwach co przejawia się w braku inwestycji i „przejadaniu” środków finansowych. Tak sytuacja może w przyszłości doprowadzić do pogorszenia sytuacji badanych gospodarstw rolnych.

Z drugiej strony objęte badaniami gospodarstwa rolne charakteryzowały się niskimi wartościami wskaźników zadłużenia. Fakt ten świadczy o nie korzystaniu przez ich właścicieli z kapitałów zewnętrznych oraz małej skali inwestycji. Są to gospodarstwa o małej sile ekonomicznej, a wzrostowi powierzchni towarzyszył wzrost zainteresowania kapitałami zewnętrznymi.

Reasumując można stwierdzić, że sytuacja finansowa gospodarstw rolnych z regionu Mazowsze i Podlasie w badanym okresie przedstawiała się korzystnie. Niepokoi natomiast brak działań zmierzających do wykorzystania posiadanych zasobów i kapitałów. Wprawdzie są to gospodarstwa mało zadłużone ale również mało rozwojowe. Badania wykazały, że gospodarstwa bardzo duże posiadały dużo niższe wskaźniki płynności od gospodarstw małych i średnio-małych i wyższe wskaźniki zadłużenia. Wynika to z faktu, że właściciele tych podmiotów częściej podejmują decyzje o upłynnieniu posiadanych zapasów oraz o korzystaniu w większym zakresie ze środków obrotowych z zakupu.

Literatura

- Bednarski L. [1999]: Analiza finansowa w przedsiębiorstwie. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, ss.208.
- Franc-Dąbrowska J. [2008]: Jak kształtować płynność szybką i natychmiastową w przedsiębiorstwach rolnych?; *Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 64, ss. 39-51.
- Milewska A., Wolff A. [2008]: Kształtowanie płynności finansowej na przykładzie przedsiębiorstwa przemysłu chemicznego. *Zeszyty Naukowe SGGW Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 64, ss. 175-187.
- Poczta W., Średzińska J. [2007]: Wyniki produkcyjno-ekonomiczne i finansowe indywidualnych gospodarstw rolnych według ich wielkości ekonomicznej (na podstawie regionu FADN Wielkopolska i Śląsk). *Problemy Rolnictwa Światowego* tom XVII, s. 433-443.
- Sierpińska M., Jachna T. [1998]: Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. PWN, Warszawa.
- Wasniewski T., Skoczylas W. [1996]: Analiza płynności finansowej. [W:] Analiza finansowa w zarządzaniu przedsiębiorstwem , tom 1, Bednarski L., Wasniewski T. (red.), Warszawa, ss. 330-361.